

YARGI KARARLARI IŞIĞINDA ŞÜPHELİ, DEĞERSİZ ve VAZGEÇİLEN ALACAKLARIN DEĞERLEMESİ

VALUATION OF DOUBTFUL, WORTHLESS AND ABANDONED RECEIVABLES IN THE LIGHT OF COURT DECISIONS

Cengiz YILMAZ*

ÖZ

Vergi Usul Kanunu'na göre alacaklar mukayyet değerleriyle değerlendirilerek birlikte şüpheli, değersiz ve vazgeçilen alacaklar için özel düzenlemeler yapılmıştır. Belirli şartları sağlayan alacaklardan tahsili tümüyle olanaksız hale gelen alacaklar “değersiz alacaklar”, şüpheli hale gelen alacaklar “şüpheli alacaklar” başlığı altında düzenlenmiş olup, bu alacakların ilgili dönemde gider yazılabileceğine hükmedilmiştir. Konkordato veya sulh yoluyla tahsilinden vazgeçilen alacaklar ise “vazgeçilen alacaklar” başlığı altında düzenlenmiş ve doğrudan kâr hesabına alınması yerine zararla itfa edilmesi imkânı getirilmiştir. Bu makalede söz konusu alacakların bağlı olduğu şartlar, bunların muhasebeleştirilmesi ve bazı özellikli durumlar açıklanmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şüpheli Alacaklar, Değersiz Alacaklar, Vazgeçilen Alacaklar.

ABSTRACT

In the Tax Procedural Law, while receivables in general are valued by their registered values special arrangements were made for the doubtful, worthless and abandoned receivables. The receivables that are completely impossible to receive are classified as “worthless receivables” and the doubtful receivables are classified under the title “doubtful receivables” and it is stated that these receivables can be written off in the related period. The receivables which were canceled by arrangement of bankruptcy or compromise are regulated under the heading of “abandoned receivables” and are allowed to be amortized instead of being taken directly into the profit account. In this article, we attempted to explain the conditions of the mentioned receivables, their recognition and some special cases.

Keywords: Doubtful receivables, worthless receivables, worthless receivables, abandoned receivables

* Vergi Müfettiş Yardımcısı

M.G.T.: 24.10.2016 / M.K.T.: 23.11.2016

1- GİRİŞ

Türk vergi sisteminde, ticari ve zirai kazançların tespitinde tahakkuk esası geçerlidir. Tahakkuk esası, miktar ve tutar itibarıyla kesinleşen gelirlerin tahsili beklenmeksizin vergiye tabi tutulmasıdır. Tahsil edilmemiş ancak tahakkuk etmesi sebebiyle vergiye tabi tutulmuş gelirlerin tahsilinin şüpheli veya imkânsız hale gelmesi durumunda, bu tutarların vergi matrahından düşülmesine izin verilmesi, vergilendirmede gerçek kazancın belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Bu sebeple tahsil edilmemiş ancak tahakkuk etmesi sebebiyle vergiye tabi tutulmuş gelirlerin belirli şartları taşımaları koşuluyla gider yazılmasına izin verilmiştir.

Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 322, 323 ve 324'üncü maddelerinde düzenlenen değersiz, şüpheli ve vazgeçilen alacak müesseseleri bu amacın gerçekleştirilmesine yönelik düzenlemelerdir. Bu maddelerde, söz konusu düzenlemeler VUK'daki sıralamaya uygun olarak açıklanacaktır.

2- DEĞERSİZ ALACAKLAR

Değersiz alacaklar, VUK'un 322'nci maddesinde düzenlenmiş olup, madde hükmü aşağıdaki gibidir: *"Kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkân kalmıyan alacaklar değersiz alacaktır. Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet kıymetleriyle zarara geçirilerek yok edilirler. İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilirler."*

Tasarruf değeri ve mukayyet değer kavramları 213 Sayılı Vergi Usul Kanununun 264 ve 265. maddelerinde tanımlanmış olup, ilgili madde hükümleri şöyledir;

*"Tasarruf değeri, bir iktisadi kıymetin değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değerdir."
"Mukayyet değer, bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değeridir."*

2.1- Alacağın Değersiz Sayılabilmesi İçin Gerekli Şartlar

2.1.1- Alacak, Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesi İle İlgili Olmalıdır

Bir alacağın değersiz alacak olarak nitelendirilebilmesi için, öncelikle söz konusu alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması zorunludur. Bu itibarla, işletme sahiplerine ait olup ticari işletme ile ilgisi olmayan şahsi alacaklar ile hatır senedi veya ticari işlem dışı düzenlenen diğer senetlere bağlı alacakların değersiz alacak olarak nitelendirilmesi ve bu suretle zarara intikal ettirilmesi mümkün değildir. Gerçek bir alışverişe dayanmayan ve finansman amacıyla alınan hatır senedi niteliğindeki bonolardan kaynaklanan alacaklar için de karşılık ayrılmaz.¹ Gelir İdaresi Başkanlığının verdiği 22.07.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.42.17.02-VUK-2-56 sayılı özelgesinde de benzer görüşler vardır:

"Şirket müdürü adına düzenlenmiş alacak senetlerinin, firma tarafından yapılan ve ticari defterlere hasılat olarak kaydedilmiş bir hizmet ifasına ilişkin olduğunun ispat edilmesi halinde, tahsil edilemeyen senet bedellerinin, yukarıda belirtilen kanuni şartların da gerçekleşmesi koşuluyla niteliğine göre şüpheli alacak veya değersiz alacak olarak kaydedilmesi mümkündür."

¹ (Dn. 4. D.'nin, 09.03.1976 tarih ve E.1974/2661, K.1976/582 sayılı Kararı, (Nevzat SAYGILIOĞLU - Erol GÖKER, Defterler ve Dönem Sonu İşlemleri, Vergi Yayınları, Ankara 1984, s. 223).

Öte yandan kazancın elde edilmesi ve idamesi ile ilgili olabilmesi için alacağın, daha önce hasılat hesaplarına intikal etmiş olması şartını da bu kapsamda ele almak yararlı olacaktır. Vergi hukukunda ticari ve zirai kazancın tespitinde tahakkuk esasının benimsenmiş olması nedeniyle, ilgili dönemde gelir hesaplarına yansıtılmış işlemlerden doğan alacaklardan tahsili imkânsız hale gelenlerin (gerçek kazancın vergilendirilmesi ilkesi gereği) zarar hesaplarına yansıtılarak yok edilmesi bu nitelikte bir düzenleme yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, daha önce hasılat hesaplarına intikal etmemiş bir alacağın değersiz alacak sayılmak suretiyle zarar yazılamayacağı anlaşılar.

Alacağın değersiz hale geldiği yılın hesaplarına zarar veya gider olarak yazılması gereklidir. Alacaklının tahsil etmediği bir alacağı kendi arzu ettiği yılda zarara intikal ettirmesi mümkün değildir.² Bir alacağın tahsil olanağının kalmadığının kesinleştiği tarih itibarıyla değersiz alacak kaydedilmesi gerekir.³ Daha sonraki dönemlerde bu alacağın tahsil edilmesi halinde tahsil edildiği dönemin kazancına ilave edilmese gerektiği tabidir.

VUK'un 323'üncü maddesinde düzenlenen "Şüpheli Alacaklar" ile ilgili maddeye 2365 sayılı Kanun ile eklenen bu koşul, "Değersiz Alacaklar"ın düzenlendiği 322'nci maddede yer almasa da, VUK'un 3'üncü maddesinde belirtildiği üzere, kanun lafzının açık olmaması hallerinde, hükmün konuluşundaki maksat, kanun yapısındaki yeri ve diğer maddelerle olan bağlantısı göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. Kanun koyucunun buradaki maksadı, daha önce hasılat olarak yazılmak suretiyle vergilendirilen alacağın, tahsiline imkân kalmaması nedeniyle bu vergileme işleminin geri alınmasından ibarettir.

VUK'un Geçici 24'üncü maddesine ilişkin düzenlenen 284 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği'nde şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi veya değersiz alacak olarak doğrudan zarar yazılabilmesi için alacağın ilgili yılın kayıtlarına bir gelir unsuru olarak girmiş, bir başka ifade ile hasılat kaydedilmiş olması gerektiği belirtilmiştir.⁴

Değersiz alacakların zarar kaydedilebilmesi için alacağın bir işletmenin çalışma konusuna giren iş ve işlemlerden doğan alacaklardan olması gerekir. Bir gelir sağlamayı hedef tutmayan işlemlerin ticari işletmeyle ilgili veya ticari bir münasebetten doğmuş olduğu kabul edilemez ve diğer koşullar yerine gelmiş olsa dahi bu alacaklar değersiz alacak olarak zarar kaydedilemez.⁵

Kayıt dışı bırakılan alacaklar için Vergi Usul Kanunu'nun öngördüğü şartların yerine getirilmesi söz konusu olamayacağından, bu alacaklar değersiz alacak olarak kabul edilemez.⁶

Kollektif şirketin bir ortağının şirketten ayrılması nedeniyle, ortağın sermaye payı ve tüm hakları karşılığında; şirketin ayrılan ortaktan olan ve vazgeçilen alacağının, değersiz alacak olarak kabulü mümkün değildir.⁷

2.1.2- Alacaklı, Bilanço veya İşletme Hesabı Esasına Göre Defter Tutuyor Olmalıdır

VUK'un 322'nci maddesinin son fıkrasında, bilanço esasına göre defter tutan mükelleflere ek ola-

² (Dn. 4. D.'nin, 17.10.1978 tarih ve E.1977/2400, K.1978/2938 sayılı Kararı.)

³ (Dn. 4. D.'nin, 11.10.1991 tarih ve E.1989/1829, K.1991/3078 sayılı Kararı.)

⁴ Ali Rutbil, "Şüpheli, Değersiz ve Vazgeçilen Alacakların Değerlemesi", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:376, Aralık 2012. S.39.

⁵ (Dn. 4. D.'nin, 30.04.1975 tarih ve E.1974/1129, K.1975/1545 sayılı Kararı.)

⁶ (Dn. 4. D.'nin, 11.05.1972 tarih ve E.1970/204, K.1972/3420 sayılı Kararı.)

⁷ Danıştay 4. Daire, 06.05.1980 tarih, 1979/159 esas no ve 1980/1528 sayılı kararı

rak, işletme hesabı esasına göre defter tutanlara da değersiz alacağı vergi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alma imkânı tanınmıştır. Dolayısıyla, işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler de, tahsiline imkân olmadığı kanaat verici bir vesika ile (veya bir mahkeme kararı ile) tevsik edilen alacaklarını gider yazabilirler.

2.1.3- Alacağın Tahsilinin İmkânsız Hale Geldiği Kazai Bir Hüküm veya Kanaat Verici Bir Vesika ile İspat Edilmelidir

VUK, bir alacağın değersiz alacak olarak kabul edilmesi için, bu alacağın kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline imkân kalmadığının ispatını şart koşmuştur.

Kazai bir hükümden maksat, alacağın tahsil edilebilme imkânının ortadan kalktığını gösteren bir mahkeme kararının varlığıdır. Alacağın tahsili için kanuni yollara başvuru icra takibi sonucunda mahkeme tarafından verilen, alacağın tahsilinin mümkün olmadığını gösteren mahkeme kararları alacağın değersiz hale geldiğinin ispatıdır. Bu kapsamda, tespit davası gibi davalar sonucunda mahkemece verilen ve alacağın tahsilinin imkânsız hale geldiğini göstermeyen kararlar, değersiz alacak değerlendirmesinde ispat aracı olamaz. Alacakların değersiz alacak olduğunun kanıtlanamaması halinde değersiz alacak kaydı söz konusu olmaz.⁸ Alacağın uzun süre tahsil edilememesi, tahsil olanağının kalmadığının kesinleştiği anlamına gelmez ve alacağı değersiz hale düşürmez.⁹

Kanaat verici vesika ifadesinden ne anlaşılması gerektiği konusunda VUK'da yeteri kadar açıklama yer almamakla birlikte, bir alacağın değersiz alacak olarak ispatında kullanılacak vesikanın gerçek mahiyeti yansıtan ve hukuken kabul edilebilir bir belge olması gerekmektedir.¹⁰

Sınırlayıcı olmamakla birlikte, değersiz alacak uygulamasında ispat niteliğini haiz belgelere örnek olarak aşağıdaki belgeler sayılabilir:

- Alacaktan vazgeçildiğine dair konkordato anlaşması: Konkordato ile alacaklının borçluyu ibra ettiği miktar değersiz alacak sayılır.
- Alacaktan vazgeçildiğini gösteren mahkeme tutanakları: (Ancak bu tür anlaşmalarda alacaklı ve borçlu tarafından çift taraflı bir irade beyanı gereklidir.)
- Borçlunun ülkeye dönmek üzere terk ettiğini belirleyen haberler (gazete, TV vb.) ve bunu doğrulayan resmi makamlarca verilmiş belgeler. Örneğin borçlunun başka ülkelere sığınma talebi vs.
- Borçlunun gaipliğine dair mahkeme kararları ve buna bağlı olarak herhangi bir malvarlığı olmadığına dair resmi belgeler, (ikisi bir arada olmalı)
- Borçlunun malvarlığı bırakmadan ölümü ve buna bağlı olarak mirasçılarca alınan reddi- i miras kararları,
- Borçlunun alacaklı tarafından açılan davayı kazandığına dair mahkeme kararı,

⁸ Danıştay 4. Daire, 08.03.1994 tarih, 1993/1033 esas no ve 1994/767 sayılı kararı

⁹ (Dn. 4. D.'nin, 28.05.1974 tarih ve E.1973/5234, K.1974/2238 sayılı Kararı, K. GENÇ - T. YAĞMURLU - T. FALCIOĞLU - B. AKSOYLU - V. POLATKAN - M. BULUT, Mali Yargılama Usulü ve Uyuşmazlıklarına İlişkin Danıştay Kararı, Ankara, s.532; Dn.4. D.'nin, 29.06.1972 tarih ve E.1971/1452, K.1972/4492 sayılı Kararı.)

¹⁰ Ali Rutbil, S.40

- Finansal yeniden yapılandırma çerçeve anlaşmaları nedeniyle tahsilinden vazgeçilen alacaklara ilişkin belgeler,
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından verilen alacakların tahsiline imkân kalmadığını gösteren belgeler.¹¹

2.2- Değersiz Alacaklarla İlgili Özellik Arz Eden Durumlar

2.2.1- Aciz Vesikaları

İcra ve İflas Kanunu'nun 143'üncü maddesinde düzenlenmiş olan aciz vesikası, malların paraya çevrilmesi sonunda, alacaklarının tamamı ödenmeyen alacaklılara icra dairesi tarafından verilen ve alacağın ödenmemiş olan miktarını gösteren bir belgedir. Aciz vesikası, alacakların değersiz hale geldiğini gösteren belge değil, alacaklının alacağının tahsil edilemeyen kısmı için borçlunun ileride ödeme gücüne sahip olması durumunda doğrudan takip yaptırarak alacağının tahsil edebileceğini gösteren bir belgedir. Aciz vesikasında, alacaklı ve borçluya ait adres ve kimlik bilgilerinin yanı sıra, yapılan takibin çeşidi, paylaşırma işleminin sonucu, alacağın miktarı ve aciz vesikasının ne miktar alacak için geçerli olduğu bilgilerine yer verilir.

Aciz vesikasının alacaklıya verilmesi durumunda alacak son bulmadığı gibi, aksine söz konusu alacak borçluya karşı kuvvetlendirilmiş bir şekilde mevcudiyetini korur. Bu itibarla, aciz vesikasına bağlanmış olan bir alacağın, değersiz alacak olarak kabul edilebilmesi mümkün değildir. Aciz vesikasına bağlı alacak değersiz alacak olarak değil de, şüpheli alacak karşılığı olarak gider hesaplarına intikal ettirilebilir. Alacağın tahsil edilememesi suretiyle değersiz alacak veya şüpheli alacak karşılığı olarak gider yazılmasının vergisel anlamda sonuca etkisi yoktur. Danıştay'ın da aciz vesikasına bağlı alacakların değersiz alacak olarak değerlendirilmemesi gerektiği yönünde birçok kararı mevcuttur.¹²

İcra daireleri tarafından borçlunun borcunu ödeme imkânına sahip bulunmadığına ilişkin olarak alacaklıya verilen aciz vesikası, borç ikrarını içeren bir belge olup zamanaşımı süresi yirmi yıldır. Bu itibarla, bir alacağın aciz belgesine bağlanmış olması, alacağın gelecekte tahsil edilme imkânını ortadan kaldıran bir nedeni oluşturmamaktadır. Bu nedenle, aciz vesikasına konu alacak değersiz alacak hükmünde değildir.¹³

2.2.2- Konkordato

İcra ve İflas Kanunu'nun 285-309 maddeleri arasında açıklanan konkordato, dürüst olan borçlunun alacaklılar ile anlaşarak iflastan kurtulması ve faaliyetine devam edebilmesi amacıyla düzenlenmiş müessesedir. Konkordato, alacaklıların asgari 2/3 çoğunlukla kabul ettiği ve kabul etmeyen diğer alacaklıları da bağlayan, alacaklıların alacağın belli bir yüzdesinden vazgeçtiklerini veya borçluya yeni bir vade tanıdıklarını gösteren bir anlaşmadır. Cebri bir anlaşma olan konkordato, ticaret mahkemesinin tasdiki ile hüküm ifade eder. İcra ve İflas Kanunu'nun 296. maddesi gereğince, konkordato anlaşmasının hüküm ifade edebilmesi için, Ticaret Mahkemesinin tasdik kararının mevcudiyeti gerektiğinden tasdik edilmeyen ve alacaklıların gerçek zararını göstermeyen konkordato anlaşmasına

¹¹ Gelir İdaresi Başkanlığının 13.05.2011 tarih ve B.07.4.DEF.0.39.10.00-VUK-3 sayılı özelgesi.

¹² Danıştay 4. Dairesinin 10.01.1984 tarih, E.No:1985/8216, K.No:1984/98 sayılı kararı.

¹³ (MB.'nin, 20.06.2002 tarih ve 29/2978-322-46/028356 sayılı Özelgesi.)

dayanılarak zarar kaydı mümkün değildir. Konkordato anlaşmasına dayanılarak bir alacağın değersiz alacak olarak zarar yazılabilmesi için, konkordato anlaşmasının tasdik tarihinin beklenmesi gerekir.¹⁴

Alacaklıların, alacaklarının belli bir yüzdesinden vazgeçmeleri şeklinde yapılan konkordatoya “*tenzilat konkordatosu*”, alacaklıların borçluya yeni bir vade tanıdıkları veya borçları takside bağladıkları konkordatoya ise “*vade konkordatosu*” adı verilmektedir.

Alacaklının kendi isteği ile tahsilinden vazgeçtiği alacaklar (tenzilat konkordatosu) borçlu yönünden vazgeçilen, alacaklı yönünden ise değersiz alacak olarak değerlemeye tabi tutulur. Bu sebeple söz konusu alacaklar, VUK’un 322’nci maddesi uyarınca, alacaklı açısından bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybedecek ve kayıtlı değerleri üzerinden zarara geçirilerek yok edilecektir. Dolayısıyla, konkordato dolayısıyla ibra edilen alacak, değersiz alacak kabul edilir.¹⁵

Vade konkordatosu, borçluya ödeme zamanı konusunda yeni bir imkân tanınmasını içermekte olup, alacaktan vazgeçildiğini göstermediğinden, bu anlaşmaya bağlı olarak herhangi bir alacak tutarı değersiz alacak olarak değerlendirilemez ve giderleştirilemez.

2.2.3- Sulh Sözleşmesi

Sulh sözleşmesi, tarafların birbirlerine karşılıklı fedakârlıkta bulunarak aralarındaki mevcut bir hukuki ilişkiyi açıklığa kavuşturmalarına ya da hukuki ilişki üzerindeki anlaşmazlığa veya tereddüt haline son vermelerine ilişkin kendine özgü isimsiz bir sözleşmedir. Değersiz ve vazgeçilen alacaklar açısından sulh sözleşmesinde şekil şartı öngörül müştür. Sulh sözleşmesinin resmi yazılı olarak yapılması, özel hukuk açısından konusu taşınmazlar olan sözleşmelerde zorunlu bir geçerlilik şekil şartı olup, bu özellikli durum dışında bir şekil şartı bulunmamaktadır. Konusu bir taşınmaz olan sözleşmelerin adi yazılı şekilde yapılması durumunda hem özel hukuk açısından sözleşme geçersiz olacak, hem de vergi uygulaması bakımından hukuken geçersiz bir sulh sözleşmesine dayanarak değersiz alacak ve vazgeçilen alacak hükümlerinden faydalanmak mümkün olmayacaktır.

Konusu taşınmazlar olmayan sulh sözleşmeleri adi yazılı şekilde yapıldığında özel hukuk bakımından geçerli olmasına rağmen, vergi mevzuatımız açısından bu vesikanın hukuki ispat kabiliyetine haiz olması ve kanaat verici vesika olup olmaması ise farklı değerlendirmelere müsaittir. Konuya ilişkin Hesap Uzmanları Danışma Komisyonu kararı ile Maliye Bakanlığının 284 Seri No.lu VUK Genel Tebliği’nde açıkladığı görüşler birbirine tamamen zıttır. Bu nedenle daha yakın tarihli olan Maliye Bakanlığı görüşünün dikkate alınması ve her türlü sulh sözleşmesinin muvazaadan ari olarak resmi yazılı şekilde yapılması (noter veya yetkili mahkeme huzurunda) gerekmektedir.

2.2.4- Değersiz Alacak ve KDV

Değersiz alacağa ilişkin mal teslimi veya hizmet ifası bedeline ait KDV’nin değersiz alacak yazılabileceği ve zarara geçirilerek yok edilebileceğine ilişkin herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Ancak 334 Sıra No’lu VUK Genel Tebliğinde, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacak olduğu

¹⁴ (Dn. 4. D.’nin, 13.02.1973 tarih ve E.1971/6636, K.1973/524 sayılı Kararı.)

¹⁵ Danıştay 4. Dairesi’nin 21.10.1985 Tarih, E. No:1982/6564, K.No:1986/2643 sayılı kararı.

ve buna göre VUK'un 323. maddesinde belirtilen şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemde kayıtlara girmesi ve KDV beyannamelerinde beyan edilmesi halinde karşılık ayrılacağı belirtilmiştir.

2.3- Değersiz Alacakların Muhasebeleştirilmesi

Bilgen A.Ş.'nin Fakir A.Ş.'ye satmış olduğu bilgisayarlar dolayısıyla 800.000 TL alacağı bulunmaktadır. Bilgen A.Ş. konkordato gereği alacağının 200.000 TL tutarındaki kısmından vazgeçmiştir. Konkordato sözleşmesi, kanaat verici bir vesika olması sebebiyle Bilgen A.Ş. tahsil imkânı kalmayan alacağının 200.000 TL tutarındaki kısmını değersiz alacak olarak değerlemeye tabi tutarak doğrudan gider yazabilecektir. Buna göre Bilgen A.Ş.'nin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır:

		/
659- Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar Hesabı	200.000	
121- Alacak Senetleri		200.000
		/
690- Dönem Kar veya Zararı Hesabı	200.000	
659- Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar Hesabı		200.000
		/

3- ŞÜPHELİ ALACAKLAR

Ticari ve zirai kazancın tespitinde tahakkuka dayalı bir vergileme esasının benimsenmiş olması sebebi ile işletmeler satmış oldukları mal ve hizmet bedellerini tahsil etmeseler dahi hasılatlarına intikal ettirirler. Bu sebeple 213 sayılı VUK'un 323. maddesinde hangi alacakların şüpheli alacak sayılacağı belirtilmiş ve maddede belirtilen şartların sağlanması halinde mal ve hizmet bedellerinin tahsil edilememesi riskinin ortaya çıktığı dönemde ilgili karşılıklar ayrılarak daha önce hasılat olarak kaydedilen tutarların iptal edilmesi sağlanmıştır.

Şüpheli alacaklar VUK'un 323'üncü maddesinde düzenlenmiş olup, şu hükümleri taşımaktadır:

"Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1. Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;

2. Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar; şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir. Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder. Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar-zarar hesabına intikal ettirilir."

Tasarruf değeri kavramı 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 264. maddesinde tanımlanmış olup, ilgili madde hükmü şöyledir;

"Tasarruf değeri, Bir iktisadi kıymetin değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değerdir."

Maddede bir alacağın şüpheli alacak olması için aranan ilk şart, alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması gerektiridir. Bu şartı sağlayan alacaklardan ayrıca dava veya icra safhasında olması veya yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş ve tutar olarak dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük olması şartları da aranır.

Maddenin müteakip fıkralarında şüpheli alacakların, değerlendirme günündeki tasarruf değerine göre karşılık ayırmak suretiyle gider yazılacağı, karşılığın hangi alacaklara ait olduğunun karşılık hesabında gösterilmesi ve sonradan tahsil edilen şüpheli alacak tutarlarının ise tahsil edildikleri dönemde gelir yazılması gerektiği belirtilmiştir.

Şüpheli alacaklarla değersiz alacaklar arasındaki temel ayrım tahsil imkânı noktasıdır. Değersiz alacaklar için hiçbir şekilde tahsil imkânı bulunmamasına rağmen şüpheli alacaklarda küçük de olsa tahsil ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle de değersiz alacaklar doğrudan zarar yazılırken şüpheli alacakların daha sonra tahsil edildiğinde gelir yazılabilmesini takip amacıyla karşılık ayırmak suretiyle zarar yazılması gerekmektedir. Karşılık ayrılması şartı işletme hesabı esasında defter tutanların şüpheli alacak karşılığı ayırmak suretiyle zarar yazmalarına da engel olmaktadır.¹⁶

3.1- Alacağın Şüpheli Sayılabilmesi İçin Gerekli Şartlar

3.1.1- Alacak, Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesi ile İlgili Olmalıdır

VUK'un 323. maddesinin birinci fıkrasında; bir alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması, o alacağın şüpheli alacak olarak değerlendirilebilmesi için ön şart olarak belirtilmiştir. Söz konusu ön şart, ilgili maddeye 30.12.1980 tarihli 2365 sayılı Kanunun 55'inci maddesi ile eklenmiştir. 143 Seri No'lu VUK Genel Tebliğinde düzenlemenin amacının, *"VUK'un 323'üncü maddesinde değişiklik yapılmadan önceki uygulamada da, karşılık ayrılacak suretiyle zarara intikal ettirilecek olan alacağın, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olması gerektiği ön şart olarak aranmışsa da, bu nitelikte olmamakla beraber madde metninde açıklanan diğer şartları taşıyan alacaklar için de karşılık ayrılabilmesi iddialarının önlenmesi"* olduğu belirtilmiştir.

Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesinden ne anlaşılması gerektiği madde metninde açıklanmamakla birlikte, VUK'un 3'üncü maddesi uyarınca kanun lafzı açık olmadığı hallerde, hükmün konuluşundaki maksat, kanun yapısındaki yeri ve diğer maddelerle olan bağlantısının göz önüne alınması gerekmektedir. 2365 sayılı Kanunun 55'inci maddesinin gerekçesinde;

"Karşılık ayrılacak suretiyle zarara intikal ettirilecek alacağın ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi veya idamesi ile ilgili olması, diğer bir ifade ile alacağın daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş bulunması gerekmektedir. Buna rağmen özel alacaklarını tahsil edemeyen bazı tacirlerin bunları ticari defterlerine ithal edip sonradan karşılık ayırmak suretiyle matrahlarını düşürdükleri görülmektedir. Bu konudaki vergi kaybını ve ihtilaflarını önlemek için karşılık ayrılacak alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi veya idamesi ile ilgili olma şartının madde metninde sarıh bir şekilde belirtilmesi uygun görülmüştür."

Bu doğrultuda, bir alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olduğunun kabul edilebilmesi için, o alacağın daha önce hasılat olarak kayıtlara intikal ettirilmiş olması zorunludur. Dolayısıyla daha önce hasılat olarak yazılmamış bir alacak için karşılık ayrılması mümkün değildir.¹⁷

¹⁶ Beyanname Düzenleme Kılavuzu 2015, sayfa 272.

¹⁷ Danıştay 4. Daire'sinin 29.03.2005 tarih ve E.No:2004/101, K.No: 2005/503 sayılı; 28.01.1999 tarih ve E.No:1997/3714, K.No:1999/127 sayılı kararları, Danıştay 3. Daire'sinin 04.11.1991 tarih ve E.No:1991/762, K.No: 1991/2744 sayılı kararı.

Konuya ilişkin Gelir İdaresi Başkanlığının verdiği bir özelgede şu açıklamalar yapılmıştır.¹⁸ “Şüpheli alacak ayrılmak istenen tahsil edilemeyen alacağın öncelikle hasılat hesaplarına girmiş olması gerekmektedir. Bu durumda işletmenin sonuç hesaplarını etkilemeyen, yani daha önce kârın teşekkülünü etkilememiş bir alacağın karşılık ayrılarak zarar yazılması mümkün değildir. Bu nedenle, hasılat kaydedilmeyen kaynak kullanım destekleme primi ve faiz için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmamaktadır.” Gelir İdaresi Başkanlığının verdiği ve benzer açıklamaların yapıldığı başka özelgeler de mevcuttur.¹⁹

Değersiz alacaklarda olduğu gibi, şüpheli alacak karşılığının zarar kaydedilebilmesi için alacağın bir işletmenin çalışma konusuna giren iş ve işlemlerden doğan alacaklardan olması gerekir. Bir gelir sağlamayı hedef tutmayan işlemlerin ticari işletmeyle ilgili veya ticari bir münasebetten doğmuş olduğu kabul edilemez ve diğer koşullar yerine gelmiş olsa dahi bu alacaklar değersiz alacak olarak zarar kaydedilemez.

3.1.2- Mükellef, Bilanço Esasına Göre Defter Tutmalıdır

VUK’un 323’üncü maddesinde, şüpheli alacakların gider yazılabilmesi için “pasifte karşılık ayrılması” zorunlu olduğundan, mükellefin muhasebesini karşılık ayırmaya elverişli olarak tutması gerekmektedir. Bu nedenle, şüpheli alacak karşılığı ayırmak suretiyle gider yazabilecek mükellefler, sadece bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerdir. Dolayısıyla, işletme hesabı esasına göre defter tutan ticari ve zirai kazanç sahiplerinin, alacakları için karşılık ayırmaları veya başka bir şekilde gider yazmaları mümkün değildir.

Bilanço esasına göre defter tutan ticari ve zirai kazanç elde eden gelir vergisi mükellefleri, kurumlar vergisi mükellefleri VUK’un 323. maddesindeki şartlar yerine gelmesi halinde şüpheli alacak karşılığı ayırabilir. Buna göre işletme hesabı esasına göre defter tutan ticari kazanç sahibi mükellefler, zirai işletme hesabı esasına göre defter tutan zirai kazanç elde eden mükellefler ve serbest meslek kazancı elde eden mükelleflerin şüpheli alacak karşılığı ayırmaları mümkün değildir. İsteğe bağlı olarak bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerin şüpheli alacak karşılığı ayırmaları mümkündür.

3.1.3- Alacak Teminatsız Olmalıdır

VUK’un 323’üncü maddesinde, “teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder” hükmü ile şüpheli alacaklar için karşılık ayrılabilmesi için alacağın teminatsız olması şartı aranmıştır. Alacağın bir kısmının teminata bağlanmış olması durumunda, teminattan geri kalan kısım için karşılık ayrılması mümkündür.

Teminat, borcun ödenmesinin temini veya ödenmemesi halinde alacaklının uğrayacağı zararın karşılanması amacıyla alacaklıya verilen bir garanti niteliğindedir. “Şahsi kefaletle” garantiye alınmak istenen alacaklar ile “ayni teminatla” garantiye alınmak istenen alacakları, nihai olarak alacaklıya sağlamış oldukları güvence farklılığından dolayı ayrı ayrı ele almamız gerekmektedir.

Aynı teminatta, alacak menkul rehini veya gayrimenkul ipotegi ile garanti altına alınmakta, borcun ödenmemesi durumunda alacaklı söz konusu teminatları paraya çevirerek alacağını tahsil edebil-

¹⁸ Gelir İdaresi Başkanlığının 08.03.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.19.02-019.01-933 sayılı özelgesi.

¹⁹ Gelir İdaresi Başkanlığının 21.02.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.19.02-019.01-677 sayılı ve 01.04.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.16.17.02-VUK-10-78-27 sayılı özelgeleri.

mektedir. Dolayısıyla, teminatlı alacaklar şüpheli alacak vasfını kaybettiğinden, ihtiyati haciz, haciz ve gayrimenkul ipoteği alacak için teminat sağladığından, bu alacaklar için karşılık ayrılmayacaktır.²⁰

Şahsi kefaletin ise teminat olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hususunda zaman zaman tereddüde düşülmüş olmakla beraber, kefalet 6183 sayılı Kanunun 11'inci maddesinde teminat olarak sayılmış, Borçlar Kanunu'nun müteselsil kefaletle ilgili 586'nci maddesinin ilk fıkrasında da kefil borcun ödenmesinden müteselsil olarak sorumlu tutulmuştur. Şüphesiz, şahsi kefaletin aynı teminatlar gibi alacağın tahsili konusunda alacaklıya tam garanti sağladığı söylenemez. Yani, kefil de borçlu gibi borcun ödenmesinden sorumlu olmakla birlikte, kesin olarak borcu ödeyip ödeyemeyeceği belli değildir. Bu durumda da, alacaklı asıl borçlu gibi kefil de icra yoluyla takip edebilir.

Dolayısıyla, kefilli alacaklarda alacağın tahsili açısından kefil, asıl borçlu gibi sorumlu olsa bile alacaklı açısından alacağın tahsiline yönelik tam bir garanti değildir. Danıştay da, kefaletin VUK'un 323'üncü maddesinde belirtilen teminat kapsamında sayılamayacağı ve asıl borçlu hakkında takibe başlanması durumunda bu alacak için karşılık ayrılabilceğini belirtmiştir.²¹

3.1.4- Alacağın Tahsili Şüpheli Hale Gelmelidir

Şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesinde aranan diğer bir şart da, o alacağın tahsilinin şüpheli hale geldiğinin ispatıdır. VUK'un 323'üncü maddesinde, dava veya icra safhasında olan alacaklar ile yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük olan alacaklar, şüpheli alacak olarak değerlendirilmektedir. Yani bir alacağın şüpheli alacak niteliğini haiz olabilmesi için, söz konusu iki koşuldan birinin karşılanması gerekmektedir.

Aciz vesikasına bağlanan alacaklarda tahsil imkânı ortadan kalkmadığından değersiz alacak olarak dikkate alınmaz. Ancak, aciz vesikasına dayanarak şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir.

3.1.4.1- Alacağın Dava ve İcra Safhasında Olması

Bir alacağın şüpheli alacak haline gelebilmesi için dava açılması veya icra safhasında olması ve bu hususların da mahkeme ilamı ve diğer belgeler ile kanıtlanmış olması gerekmektedir.²² Şüpheli alacakların dava veya icra safhasında olma kriterini sağlaması için mahkemeye dava açmaya ilişkin veya icraya takibe ilişkin dilekçenin verilmesi yeterlidir. Ancak burada önemle üzerinde durulması gereken nokta, dava için sadece şekli bir müracaatın yapılması, alacağın şüpheli sayılması için yeterli olmayacağıdır. Şüpheli alacaklara ilişkin söz konusu hükmün aşındırılarak, kötü niyetli kullanımının önüne geçmek amacıyla, gerek mahkemeye gerekse icraya yapılan başvuruların ciddi şekilde takip edilmesi de gerekmektedir. Dolayısıyla, dava açılıp davanın takipsizlik nedeniyle mahkemede görülmemesi, icraya intikal eden talebin ödeme emriyle desteklenmemesi gibi durumlarda, davanın şeklen dava ve icra safhasında olmakla birlikte, özünde alacağın tahsiline yönelik olmadığından bahisle karşılık ayrılmasına karşı çıkılabilir. Alacağın vadesi gelmesine rağmen yasal takibata geçilmemesi, borçlu ile

²⁰ Danıştay 3. Dairesinin 02.02.1989 tarih ve E.No:1988/1273, K.No: 1989/262 sayılı kararı, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 19.06.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.38.15.02-105[VUK-21-228]-78 sayılı özelgesi.

²¹ Danıştay 4. Dairesinin 02.03.2004 tarih ve E.No:2002/4579, K.No:2004/355 sayılı kararı.

²² Danıştay 3. Dairesinin 02.04.1996 tarih ve E.No:1995/2705, K.No: 1996/1100 sayılı kararı.

anlaşarak yeni bir ödeme planı yapılması veya alacakların ertelenmiş olması halinde bu alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz.²³

Danıştay bir kararında alacağın ciddi şekilde takip edilip edilmediğini kontrol etmiş ve alacakların ciddi takip edilmediğine ilişkin re'sen tarhiyatın kaldırılmasını; icra takibine başlandıktan sonra ilgili kişilerin mal beyanlarının icra müdürlüğünce alındığı, mal beyanındaki menkullerin haczedilip satıldığı, mal beyanında bulunan borçluların gayrimenkul ve geliri bulunmadığı, borçlulardan birinin ise adresinin bulunamadığı ve Emniyet Müdürlüğünce yapılan adres araştırmasından da herhangi bir sonuç alınamadığı gibi aşamaların alacakların ciddi şekilde takip edildiğini gösterdiğini belirterek onamıştır.²⁴ Benzer şekilde, Danıştay başka bir kararında da icra takibinin ciddi olarak yapılmaması nedeniyle dosyası takipten düşen alacağın şüpheli alacak olarak kabul edilemeyeceğini ve bu durumun VUK'un 323'üncü maddesinde tanınan hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁵ Danıştayın; Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesindeki koşullar gerçekleşmeden, alacak daha ihtilaflı hale gelmeden, ileride gerçekleşeceği varsayımından hareketle bir alacağın peşinen şüpheli hale geldiğinin kabul edilmesinin mümkün olmadığına yönelik kararı mevcuttur.²⁶

3.1.4.2- Alacağın Yapılan Protestoya veya Yazı ile Bir Defadan Fazla İstenilmesine Rağmen Borçlu Tarafından Ödenmemiş Bulunan Dava ve İcra Takibine Değmeyecek Derecede Küçük Olması

VUK'un 323'üncü maddesinin 2 numaralı bendinde, yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan ve dava veya icra takibine değmeyecek derecede küçük olan alacaklar, şüpheli alacak olarak kabul edilmiştir.

Daha önce metni verilmiş bent hükmünden de anlaşılacağı üzere, alacağın dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük olması, alacağın şüpheli sayılabilmesi için yeterli olmayıp, bu türden alacakların şüpheli sayılabilmesi için, alacağın protesto edilmiş veya yazı ile bir defadan fazla istenilmiş olmasına rağmen ödenmemiş olması zorunludur.

Kayıtlarda alacak olarak görülen tutar dava veya icra takibine konu edilmişse, şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılmamış olması nedeniyle, sonraki dönemin değerlendirme gününün tasarruf değerine göre şüpheli alacak olarak kabul edilmesinde sakınca yoktur.²⁷

VUK'da, dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların nasıl tespit edileceğine ilişkin bir hüküm yoktur. Bununla birlikte VUK'un Geçici 24. maddesine yönelik açıklamaların yer aldığı 284 Sıra No.lu Tebliğde;

"Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların belirlenmesinde her

²³ (MB.'nin, 17.09.1997 tarih ve 29/2978-323-117/39636 sayılı Özelgesi.)

²⁴ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu'nun 25.12.1998 tarih ve E.No:1997/410, K.No:1998/441 sayılı kararı.

²⁵ Danıştay 3. Dairesi'nin 10.06.1987 tarih ve E.No:1986/2768, K.No:1987/1552 sayılı kararı.

²⁶ (Dn. 3. D.'nin, 18.03.1992 tarih ve E.1991/1396, K.1992/1089 sayılı; 17.02.1988 tarih ve E.1987/308, K.1988/482 sayılı Kararları.)

²⁷ (Dn. 4. D.'nin, 12.12.1994 tarih ve E.1994/2943, K.1994/5901 sayılı Kararı; 02.05.1991 tarih ve E.1988/4658, K.1991/1627 sayılı Kararı (Danıştay Dergisi, Yıl: 22, Sayı: 82-83, s. 331); Dn. 4. D.'nin, 10.11.1992 tarih ve E.1992/719, K.1992/4809 sayılı Kararı (Şükrü KIZILOĞ, Vergi Usul Kanunu İle İlgili Danıştay Kararları ve Özgeler, Cilt 2, Yaklaşım Yayınları, s. 2625).

bir kişi veya kurum itibariyle alacağın takibi için yapılması gereken avukatlık ücreti, noter ve posta masrafı, yargı harcı gibi giderlerin toplamının dikkate alınması gerektiği” belirtilmiştir.

Konuyla ilgili Gelir İdaresi Başkanlığının verdiği özelgede²⁸ *“Dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların tespiti açısından dava edilecek alacak için avukatlık ücreti, yargı harcı, notere yapılacak ödemeler ile posta giderleri toplamı dikkate alınarak tahmini bir dava maliyeti bulunacak ve bu tutar alacakla kıyaslanacaktır. Tahmini dava maliyetinin alacaktan daha büyük olması halinde, mahkemeye başvurulmadan protesto veya yazı ile bir defadan fazla istenerek tahsil edilemeyen alacak için karşılık ayrılması mümkün olabilecektir.*

Buna göre, söz konusu alacağınızın dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklardan olup olmadığının tespiti açısından yukarıdaki kıyaslamayı yapmanız gerekmektedir. Tahmini dava maliyetinin alacaktan daha büyük olması halinde, mahkemeye başvurmadan protesto etmeniz veya yazı ile bir defadan fazla istemenize rağmen tahsil edemediğiniz takdirde, söz konusu alacağınız için şüpheli alacak karşılığı ayırmanız mümkündür.” açıklamalarına yer verilmiştir. Konuya ilişkin benzer açıklamaların yapıldığı başka özelgeler de mevcuttur.²⁹

3.1.5- Karşılığın Ayrılması İhtiyaridir

VUK’un 323’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında;

“yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir” demek suretiyle, şüpheli alacak karşılığı ayırmak mükellefin ihtiyarına bırakılmıştır. Yani, mükellef şüpheli hale gelen alacakları için karşılık ayırabileceği gibi dilerse karşılık ayırmayabilir.

Buradan hareketle şüpheli alacağın bu hale dönüştüğü dönemde karşılık ayrılması gerektiği, ilgili dönemde karşılık ayrılmaması durumunda *“mükellefin ihtiyarını karşılık ayırmama”* yönünde kullandığı kabul edilerek izleyen yıllarda karşılık ayrılmasına imkân olmadığı anlaşılmaktadır. Dönemsellik ilkesi gereği de durum böyledir. Maliye Bakanlığının da alacağın şüpheli hale geldiği dönemden sonra karşılık ayrılmasının mümkün olmayacağı yönünde **özelgesi** mevcuttur.³⁰ Değerleme günü itibarıyla şüpheli alacak şartlarını taşımayan alacakların, beyanname verme tarihine kadar şüpheli hale gelmesi durumunda, değerlendirme gününün ilgili bulunduğu hesap dönemi kazancından indirilmesi de mümkün değildir³¹

Danıştayın kararında aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır.³² *“Şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir” şeklinde yer alan hükmün, yükümlülerin diledikleri yılda şüpheli alacak karşılığı ayırabilecekleri biçiminde değil, alacağın şüpheli hale geldiği yılda karşılık ayırabilecekleri ya da alacağın değersiz hale geldiği yılda zarara atabilecekleri biçiminde anlaşılması gerekmektedir. Şüpheli alacak karşılığı ayırma ve dolayısıyla bunu yıl kazancından düşme tarihinin yükümlülerin ihtiyarına bırakılmasının, onlar en çok kâr sağladıkları yılda şüpheli alacak karşılığı ayırma yoluna iteceği, bunun ise yasa koyucunun amacına aykırı düşeceği açıktır.”*

²⁸ Gelir İdaresi Başkanlığının 22.06.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32323-8114-449 sayılı özelgesi.

²⁹ Gelir İdaresi Başkanlığının 24.07.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.99.16.01.0-VUK-323-167 sayılı ve 22.06.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32323-8114-449 sayılı özelgeleri.

³⁰ (MB.’nin, 15.12.2004 tarih ve 29/2978-323-206/60201 sayılı Özelgesi.)

³¹ (MB.’nin, 28.05.1999 tarih ve 29/2979-323-155/021451 sayılı; 26.02.1999 tarih ve 29/2978-323-154/007241 sayılı Özelgeleri.)

³² Danıştay 3.Dairesi’nin 17.09.1997 tarih E.No:1996/5260, K.No:1997/2930 sayı kararı.

Şüpheli alacak karşılığı ayırmak zorunlu olmamakla birlikte, henüz tahsil imkânsızlığı söz konusu olmayan, sadece şüpheli hale gelmiş alacaklar için seçimin karşılık hesabı açmamak yoluyla kullanılması ve alacak tutarının doğrudan zarara atılması mümkün değildir.³³

Danıştayın şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılmayan alacak için izleyen dönemlerde karşılık ayırlamayacağına ilişkin kararlarına³⁴ birçok kez rastlayabiliriz. Bu konuda Gelir İdaresi Başkanlığı'nın görüşü ise şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılmayan alacak için izleyen dönemlerde karşılık ayırlamayacağı yönündedir.³⁵

3.2- Şüpheli Alacaklarla İlgili Özellik Arz Eden Durumlar

3.2.1- Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Olan Alacaklar

VUK'un 323'üncü maddesinde bir alacağın şüpheli alacak olarak değerlendirilebilmesi için gerekli şartlar sayılırken, borçlunun statüsü veya kişiliğinde herhangi bir kısıtlamaya gidilmemiştir. Ancak aynı kanun alacağın teminatlı olan kısmının şüpheli sayılamayacağını ve bu alacak için karşılık ayırlamayacağını da belirtmiştir. Devletin mevcut borcunu reddetmesi gibi bir durum olmayacağından hareketle kamu kurumlarından olan alacağın şüpheli alacak sayılamayacağı ve karşılık ayırlamayacağı söylenebilir.

Nitekim konuya ilişkin Gelir İdaresi Başkanlığının verdiği özelge de mevcuttur.³⁶ *“Şüpheli alacak karşılığı ayrılmasındaki temel unsur oluşması beklenen bir zararın varlığıdır. Kamu idare ve müesseselerinden kaynaklanan bir alacağın zamanında tahsil edilememesi durumunda, bu alacağın tahsilinin imkânsız hale geldiği düşünülerek ya da tahsili mümkün olamayacağı kanaati ile dönemsellik ilkesi gereği söz konusu alacakların şüpheli alacak olarak değerlendirilip karşılık ayrılması kamu idare ve müesseselerinin borçlarını ödememesi düşünülemeyeceğinden söz konusu olamaz.*

Yukarıda yer alan hüküm ve açıklamalara göre, şirketinizin kamu kurum ve kuruluşlarından olan doğalgaz alacakları için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir.”

3.2.2- Katma Değer Vergisi

Katma Değer Vergisi (KDV) için de şüpheli alacak karşılığı ayrılabilceğini açıklayan 334 Sıra No.lu VUK Genel Tebliğinin ilgili kısmı aşağıdaki gibidir.

“Bakanlığımıza yansıyan olaylardan, kredili mal veya hizmet satışları üzerinden hesaplanan katma değer vergisinin tahsilinin şüpheli hale geldiği durumda karşılık ayrılıp ayırlamayacağı hususunda tereddüde düşüldüğü görülmüştür. VUK'un 323'üncü maddesinde bir alacağın şüpheli alacak olarak değerlendirilmesinde aranılan şartlar gösterilmiştir. Katma değer vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsu-

³³ (DVDDGK'nın 12.11.1999 tarih ve E.1999/102, K.1998/480 sayılı Kararı, 16.01.1998 tarih ve E.1996/220, K.1998/32 sayılı Kararı, (Danıştay Dergisi, Yıl: 29, Sayı: 97, s. 110), Dn. 3. D.'nin, 19.04.2000 tarih ve E.1999/2158, K.2000/1508 sayılı Kararı, 04.11.1991 tarih ve E.1991/1853, K.1991/2746 sayılı Kararı (Danıştay Dergisi, Yıl: 22, Sayı: 84-85, s. 170); Dn. 4. D.'nin, 20.03.1997 tarih ve E.1996/1141, K.1997/970 sayılı Kararı.)

³⁴ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu'nun 12.11.1999 tarih ve E.No:1999/102, K.No:1999/480 sayılı ve 08.12.2006 tarih ve E.No:2006/291, K.No:2006/334 sayılı kararları.

³⁵ Gelir İdaresi Başkanlığının 21.06.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.19.02-105[323-2012/VUK-1- . . .]-1942 sayılı ve 25.05.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.35.18.02-1744-179 sayılı özelgeleri.

³⁶ Gelir İdaresi Başkanlığının 21.02.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32323-7986-282 sayılı özelgesi.

runu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacaktır. Bu itibarla, katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi, yukarıdaki madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır.”

Bu bağlamda, katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; VUK'un 323'üncü madde hükmünde belirtilen şartların mevcut olması durumunda, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır.

Örneğin; İşletme 10.05.2014 tarihinde bir ay vadeli olarak satışını gerçekleştirdiği 100.000 TL'lik mal bedelini ve bu bedele ilişkin KDV tutarını alıcılardan tahsil edememiş, tahsil edemediği 118.000 TL için 28.10.2014 tarihinde mahkemeye başvurarak icra yoluna gitmiştir. (18.000 TL Mayıs ayı KDV beyannamesinde beyan edilmiştir) Bu durumda işletmelerin yapacağı muhasebe kaydı şu şekilde olmalıdır.

10/05/2014	
120 Alıcılar	118.000
600 Yurtiçi Satışlar	100.000
391 Hesaplanan Kdv	18.000
10/06/2014	
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	118.000
120 Alıcılar	118.000
28/10/2014	
228 Şüpheli Alacaklar	118.000
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	118.000
28/10/2014	
654 Karşılık Giderleri	118.000
229 Şüpheli Alacaklar Karşılığı	118.000
31/12/2014	
690 Dönem Karı/Zararı H.	118.000
654 Karşılık Giderleri	118.000
/	

Tebliğe göre doğrudan doğruya mal teslimi ve hizmet ifasından kaynaklandığı kabul edilen KDV alacakları, VUK'un 323'üncü maddesinde yer alan şartları taşımasına rağmen, şayet ilgili dönemde kayıtlara girmemiş ise ve KDV beyannamelerinde beyan edilmemiş ise şüpheli alacak uygulaması söz konusu olmayacaktır. Nihayetinde faaliyetin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletme alacaklarının bir unsurunu oluşturan katma değer vergisinden doğan alacaklar için karşılık ayrılabilir.³⁷

³⁷ (MB.'nin, 31.10.2000 tarih ve 29/2978-323-171/49864 sayılı; 06.08.2001 tarih ve 49/4914 -126/041923 sayılı; 22.01.2002 tarih ve 49/4913-108/003166 sayılı; 31.01.2002 tarih ve 29/2978-323-184/005244 sayılı; 18.02.2002 tarih ve 29/2978-323-185/7857 sayılı Özelgeleri.) (334 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği)

3.2.3- Verilen Avanslar

Herhangi bir malın tesliminden veya hizmetin ifasından önce satış bedeline mahsuben yapılan ödemeler olarak tanımlayabileceğimiz avanslar için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmamaktadır. Herhangi bir alacağın şüpheli hale geldiğinin kabulü ile karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılabilmesi için, söz konusu alacağın mutlak surette daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş bulunması gerekmektedir. Bu nedenledir ki, daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmemiş ve dönem kazancının oluşumunu etkilememiş bir alacağın, şüpheli sayılmak suretiyle karşılık uygulamasına konu edilmesi mümkün değildir. Şüpheli alacak uygulaması ile alacağın kendisine gider yazılma imkânı tanınmamakta, daha önce tahakkuk esas gereğince tahsil edilmeden hasılat yazılan alacağın tahsil olanağı kalmadığı için hasılat hesaplarından çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, mal teminine yönelik olarak verilen avanslar, ticari faaliyetle ilişkili bulunmakla birlikte, daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmediği için karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılamayacaktır. Avansın ticari iş kapsamında verilmiş olması zarar yazılması için yeterli olmamaktadır.³⁸

Yukarıda da detaylı olarak açıklandığı üzere, bir alacağın şüpheli alacak olarak değerlendirilebilmesi için o alacağın daha önce hasılat olarak yazılmış olması zorunludur.³⁹ Dolayısıyla, daha önce hasılat kayıtlarına intikal ettirilmeyen avansa ilişkin alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir.⁴⁰

3.2.4- Diğer Önemli Hususlar

Yurt dışından olan alacaklar için kanun özel bir uygulama getirmemiştir. Şüpheli alacaklar için uygulanan hükümlerin tamamı yurt dışından olan alacaklar içinde uygulanır. Ancak yabancı paralar için değerlendirme günündeki kur farkları da dikkate alınmalıdır.

İflas bir icra yolu olup alacaklı yönünden normal icradaki gibi amaç alacağa kavuşmak olduğundan iflas masasına kaydı yaptırılan alacaklar icra safhasına intikal edilmiş sayılmaktadır. Bu nedenle borçlunun iflas etmesi halinde, diğer koşullarda sağlanıyorsa şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir.

VUK'un 323'üncü maddesi hükmüne göre aralarında ortaklık ilişkisi bulunan şirketlerin birbirinden olan alacaklarının şüpheli hale gelmesi ve karşılık ayrılması açısından bir özellik yoktur. Maddede belirtilen koşulların varlığı halinde bu alacaklar için karşılık ayrılabilir. Holding şirketler, iştiraki olan şirketlerle olan ilişkilerinden doğan ve tahsil edilemeyen alacakları için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilirler.⁴¹

Şüpheli hale gelen alacağın döviz cinsinden bir alacak olması durumunda, mahkemede davanın açıldığı tarihte Merkez Bankasının döviz alış kuru üzerinden hesaplama yapılarak şüpheli alacak karşılığı ayrılması gerekir.⁴²

İşletme için vade sonunda bir gelir getirmesi beklenen veya saklama amacıyla da olsa banka-ya yatırılan mevduatlar için tahsilinde güçlük bulunması durumunda karşılık ayrılması söz konusu

³⁸ Beyanname Düzenleme Kılavuzu 2015, sayfa 276.

³⁹ Danıştay 4. Dairesinin 29.03.2005 tarih ve E.No:2004/101, K.No:2005/503 sayılı ve 28.01.1999 tarih ve E.No:1997/3714 sayılı kararları.

⁴⁰ Danıştay 4. Dairesinin 1998 tarih ve E.No:1997/19, K.No:1998/1256 sayılı kararı.

⁴¹ (Dn. 4. D.'nin, 25.11.1992 tarih ve E.1992/839, K.1992/5015 sayılı Kararı, Danıştay Dergisi, Yıl: 23, Sayı: 87, s. 224)

⁴² (MB.'nin, 31.01.2002 tarih ve 29/2923-323-183/5073 sayılı Özeldes.)

olamaz. Bakanlar Kurulu Kararı ile bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılan bankalarda bulunan mevduat, repo için yatırılan para için, önceden hasılat yazılmamış olması nedeniyle karşılık ayrılması veya zarar yazılması mümkün değildir.⁴³

Alacağın vadesi gelmesine rağmen yasal takibata geçilmemesi, borçlu ile anlaşarak yeni bir ödeme planı yapılması veya alacakların ertelenmesi ya da alacak için yasal takibata geçilse dahi, değerlendirme gününden önce borçlu ile anlaşarak yeni bir ödeme planı yapılması durumlarında bu alacaklar için şüpheli alacaklar karşılığı ayrılmaz.⁴⁴

3.3- Şüpheli Alacakların Muhasebeleştirilmesi

Örnek 1: (X) A.Ş.'nin (Y) A.Ş.'den bilgisayar satışından kaynaklanan 8.000.000 TL tutarındaki senede bağlı alacağı vadesi geçmesine rağmen (Y) A.Ş. tarafından ödenmemiştir. Bunun üzerine (X) A.Ş. 28.03.2014 tarihinde icra takibine başlamıştır. İcra takibi sonucunda 27.09.2014 tarihinde söz konusu alacağın 2.000.000 TL tutarlık kısmı banka yoluyla ödenmiş, geriye kalan tutarın tahsiline imkân kalmadığı kanaat verici vesika ile tevsik olunmuştur.

Alacağın şüpheli hale gelmesi ve şüpheli alacak karşılığı ayrılmasına ilişkin kayıtlar:

/	
128- Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı	8.000.000
121- Alacak Senetleri Hesabı	8.000.000
/	
654- Karşılık Giderleri Hesabı	8.000.000
129-Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı Hesabı	8.000.000
/	

Karşılık ayrılan alacakların kısmen tahsil edilmesine ilişkin kayıtlar:

/	
102- Bankalar Hesabı	2.000.000
128- Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı	2.000.000
/	
129- Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı Hesabı	2.000.000
644- Konusu Kalmayan Karşılıklar	2.000.000
/	

Şüpheli alacağın tahsilinin imkânsız hale gelmesine (değersiz alacak olmasına) ilişkin kayıtlar:

/	
129- Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı Hesabı	6.000.000
128- Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı	6.000.000
/	

⁴³ Beyanname Düzenleme Kılavuzu 2015, sayfa 276.

⁴⁴ Beyanname Düzenleme Kılavuzu 2015, sayfa 277.

Örnek 2: Kanaryasevenler Ltd. Şti.'nin 21.09.2013 tarihinde dava konusu yapılmış ve aynı tarihte karşılık ayrılmış 120.000 TL değerinde senetli alacağı vardır.

21.09.2013		
128 Şüpheli Ticari Alacaklar		120.000
121 Alacak Senetleri		120.000
<i>Alacağın şüpheli hale gelmesi</i>		
21.09.2013		
654 Karşılık Giderleri	120.000	
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı		120.000
<i>Şüpheli alacak için karşılık ayrılması.</i>		
31.12.2013		
690 Dönem Karı veya Zararı	120.000	
654 Karşılık Giderleri		120.000
<i>Dönem sonu kaydı.</i>		
/		

a) Söz konusu alacağın 50.000 TL'si 12.09.2014 tarihinde tahsil edilmiştir.

12.09.2014		
100 Kasa	50.000	
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	50.000	
644 Konusu Kalmayan Karşılıklar		50.000
128 Şüpheli Ticari Alacaklar		50.000
<i>Şüpheli alacağın bir kısmının tahsil edilmesi.</i>		
/		
31.12.2014		
644 Konusu Kalmayan Karşılıklar	50.000	
690 Dönem Karı veya Zararı		50.000
<i>Dönem sonu işlemleri</i>		
/		

b) Karşılık ayrılarak gider yazılan alacaktan geriye kalan 70.000 TL ise 12.12.2014 tarihinde tahsiline imkân bulunmadığının anlaşılması nedeniyle değersiz alacak haline dönüşmüştür.

12.09.2014		
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	70.000	
128 Şüpheli Ticari Alacaklar		70.000
<i>Şüpheli alacakların değersiz hale gelmesi.</i>		
/		

4- VAZGEÇİLEN ALACAKLAR

4.1- Genel Esaslar

Değersiz hale gelen alacağı, alacaklı zarar yazarken, bu alacağın borçlusunun da ödemekten kurtulduğu bu tutarı kar yazması gerekir.

Vazgeçilen alacaklar VUK'un 324'üncü maddesinde düzenlenmiş olup, madde hükmü aşağıdaki gibidir:

"Konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınır. Bu hesabın muhteviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararlar itfa edilmediği takdirde kar hesabına naklolunur."

Bu kapsamda, konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, alacaklı yönünden değersiz alacak, borçlu yönünden ise vazgeçilen alacak durumundadır. Vazgeçilen alacakların VUK'da ayrı bir madde başlığı altında özel bir itfa düzenlemesine tabi tutulmasının nedeni, borçluya mali durumunu düzeltme konusunda zaman tanınmasıdır. Bu nedenle vazgeçilen alacakların, alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak 3 yıl içinde zararlar itfa edilmesi, edilememesi durumunda üçüncü yılın sonunda doğrudan kâr hesabına intikal ettirilmesi gerekmektedir. 3 yıllık süre karşılığın ayrıldığı hesap döneminden başlar.

Vazgeçilen alacakların, borçlu yönünden kara alınması bakımından, bekleme süresi, normal olarak üç yıl olmakla beraber, daha önce işin terki, ölüm ve kurumlarda devir halinde, terk, ölüm veya devir tarihinde söz konusu ödenmeyen borç karşılığı kar hesabına aktarılır.⁴⁵ Kanun'da yer alan üç yıllık süre, kullanılabilecek en fazla süreyi ifade eder.

Vazgeçilen alacak için borçluya tanınan üç yıllık süre, borçlu kayıtlarında karşılık hesabı açılmamış olsa bile geçerlidir. Dolayısıyla, borçlu kayıtlarında karşılık hesabı açılmamış olsa bile, üç yıl geçmedikçe ödenmesi yükümlülüğü ortadan kalkan borç kısmı kar olarak kabul edilemez. Ticaret mahkemesi tarafından onaylanmamış konkordatoya göre vazgeçilen alacak kayıtlara zarar olarak intikal ettirilemez.⁴⁶

Zarar mahsubu, vazgeçilen alacak varken bu alacak yerine diğer kârlardan (örneğin menkul sermaye iradından) yapılamaz,⁴⁷ yani zarar mahsubunda öncelikle vazgeçilen alacak nedeniyle oluşturulan özel fon kullanılmalıdır.

Kanunda alacağın değersiz hale geldiğini kabul etmek için kazai bir hükme veya kanaat getirici bir vesikaya ihtiyaç duyulurken, vazgeçilen alacaklar için alacaklının rızasıyla alacağından vazgeçtiğini gösteren konkordato ve sulh yeterli görülmüştür. Ancak vazgeçilen alacağın kesin belgeli olması gereklidir.⁴⁸ Konkordatonun inandırıcılık sağlayacak, belge yönünden, oldukça ayrıntılı ve uzun bir hukuki prosedürü bulunmaktadır. Ticaret mahkemesince onama kararı olmadıkça konkordato anlaşması hüküm ifade edemez ve anlaşmaya konu alacak zarar kaydedilemez.⁴⁹ Sulh yoluyla vazgeçilen alacakların belgelenmesi ise 284 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğine göre sulh anlaşmasının notere tasdik ettirilmesi veya noter huzurunda düzenlenmesi ve bu belgenin olayın sıhhatini ve inandırıcılığını ortaya koyabilmesi ile mümkün olabilecektir.⁵⁰ Kanun koyucunun sulh yoluyla vazgeçilen alacak için herhangi bir belge aramaması, vazgeçilen alacağın gelir sayılmasından kaynaklanmaktadır.

⁴⁵ Veyssi Seviğ, Değersiz Alacaklar ile Vazgeçilen Alacaklar, Yaklaşım Dergisi, Sayı:3, s.7-8

⁴⁶ Danıştay 4. Daire, 13.12.1973 tarih, 1971/6636 esas no ve 1973/524 sayılı kararı

⁴⁷ Danıştay 4. Dairesi'nin, 19.10.1972 tarih E. No: 1969/1472, K. No: 1972/5788 sayılı kararı.

⁴⁸ Danıştay 4. Daire, 22.12.1972 tarih, 1970/3705 esas no ve 1972/7976 sayılı kararı

⁴⁹ Danıştay 4. Dairesi'nin, 13.02.1973 tarih E. No: 1971/6636, K. No: 1973/524 sayılı kararı

⁵⁰ Beyanname Düzenleme Kılavuzu 2015, sayfa 278.

Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonunun 20.03.1972 Tarih ve 169 Sıra numaralı kararında “sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar” ifadesine ilişkin aşağıda yer alan açıklamalara yer verilmiştir.

“Sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen bir alacağın değersiz alacak olarak zarar yazılabilmesi için diğer bütün vesikalarda olduğu gibi, olayın incelemesi yapılmalı ve inceleme elemanı söz konusu vesikaya kanaat verdiği takdirde kabul edilmelidir. Yani, bir olayı tevsik eden her belge gibi alacaktan vazgeçildiğini gösteren ve bunu ispatlama maksadıyla ibraz olunan belgeler de soyut olarak yeterli bulunamazlar. Belgeler ilişkin bulundukları olaylarla birlikte ve olayın mahiyet ve özü incelenerek değerlendirilir. Bu itibarla alacaktan vazgeçmeyi peşin ve şekli bir belgeye bağlamak mümkün değildir.”

Vazgeçilen alacağın borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınması gerekir. Bu hükümden anlaşılan, vazgeçilen alacak hükümlerinden bilanço usulüne göre defter tutan mükellefler yararlanır. Çünkü karşılık hesabını ancak, bilanço hesabına göre defter tutanlar kullanabilirler. Vergi mükelleflerinden bilanço esasına göre defter tutmayan; işletme hesabı esasına göre defter tutanlar ve basit usulde vergilendirilenler bu usulden yararlanamazlar.

4.2- Vazgeçilen Alacakların Muhasebeleştirilmesi

Örnek 1: DÜZGÜN A.Ş.’nin BARIŞ A.Ş.’ye verdiği hizmetten doğan 70.000 TL tutarındaki alacaktan 01.04.2014 tarihinde noter huzurunda imzalanan sulh anlaşmasıyla vazgeçmiştir. DÜZGÜN A.Ş. tarafından vazgeçilen 70.000 TL tutarındaki alacak, sulh anlaşmasıyla (kanaat verici vesika) değersiz alacak haline dönüşmüştür. Yani DÜZGÜN A.Ş. bu tutarı VUK’un 322’nci maddesi kapsamında değersiz alacak olarak aşağıdaki gibi giderleştirecektir:

		/	
689- Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar Hesabı		70.000	
121- Alacak Senetleri Hesabı			70.000
		/	

DÜZGÜN A.Ş. açısından değersiz alacak olan söz konusu tutar, BARIŞ A.Ş. açısından ise ödenmeyecek bir borç niteliğinde olup, VUK’un 324’üncü maddesi kapsamında “vazgeçilen alacak” olarak özel bir karşılık hesabına alınacak ve bu hesabın muhteviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak 3 yıl içinde zararlar itfa edilmediği takdirde kâr hesabına aktarılacaktır. BARIŞ A.Ş. tarafından yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

		/	
321- Borç Senetleri Hesabı		70.000	
549- Özel Fonlar Hesabı			70.000
		/	

Yukarıda da belirtildiği üzere, özel fon hesabına alınan 70.000 TL tutarındaki borç, sulh anlaşmasının yapıldığı (kesinleştiği) tarihi takip eden 3 yıl içinde zarardan mahsup edilmezse, üçüncü yılın sonunda kâr hesaplarına aktarılacaktır. Örneğimizde BARIŞ A.Ş.’nin 2014 hesap döneminde 15.000 TL, 2015 hesap döneminde 30.000 TL tutarında zarar ettiğini, 2016 hesap döneminde ise 40.000 TL tutarında kâr ettiğini varsayarsak, yıllar itibarıyla muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

31.12.2014		
549- Özel Fonlar Hesabı	15.000	
690- Dönem Kar veya Zararı Hesabı		15.000
31.12.2015		
549- Özel Fonlar Hesabı	30.000	
690- Dönem Kar veya Zararı Hesabı		30.000
31.12.2016		
549- Özel Fonlar Hesabı	25.000	
679- Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar Hesabı		25.000
/		
679- Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar Hesabı	25.000	
690- Dönem Karı veya Zararı Hesabı		25.000
/		

Örnek 2: GARİP A.Ş., 2011 yılında müşterisi BALLI A.Ş.'ye kredili olarak 30.000 TL tutarında ticari mal satmış ve daha sonra ödeme gücüne düşen BALLI A.Ş., aynı yıl içinde konkordato anlaşması talep etmiş olup, anlaşma GARİP A.Ş. tarafından kabul edilmiştir. Konkordato anlaşmasına göre alacağın 12.500 TL tutarındaki kısmının tahsilinden vazgeçilmiştir. BALLI A.Ş. 2011 yılında 2.500 TL zarar, 2012 yılında 3.000 TL tutarında zarar, 2013 yılında da 1.500 TL kar etmiştir. Yukarıda yer alan bilgiler göre GARİP A.Ş. tarafından yapılacak muhasebe kayıtları şöyle olacaktır;

XX.XX.2011		
689 Diğ. Olağandışı Gid. ve Zar. Hs	12.500	
120 Alıcılar		12.500
31.12.2011		
690 Dönem Karı veya Zararı	12.500	
689 Diğ. Olağandışı Gid. ve Zar. Hs.		12.500
XX.XX.2011		
320 Satıcılar	12.500	
549 Özel Fonlar		12.500
<i>Vazgeçilen alacağın fona alınması</i>		
31.12.2011		
549 Özel Fonlar	2.500	
690 Dönem Karı veya Zararı Hesabı		2.500
<i>Özel fonun 2011 zararından mahsubu</i>		
31.12.2012		
549 Özel Fonlar	3.000	
690 Dönem Karı veya Zararı Hesabı		3.000
<i>Özel fonun 2012 zararından mahsubu</i>		
31.12.2013		
549 Özel Fonlar	7.000	
679 Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar		7.000
(671 Önceki Dönem Gelir ve Karları)		
<i>3 yıl içinde zararla mahsup edilemeyen Özel fonun kara alınması</i>		
/		

5- SONUÇ

Bu çalışmamızda VUK'da yer alan “*değersiz alacaklar*”, “*şüpheli alacaklar*” ve “*vazgeçilen alacaklar*” müesseseleri açıklanmıştır. Alacaklı açısından daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş alacaklardan tahsili imkânsız hale gelenler bu mahiyeti kazandıkları tarih itibarıyla değersiz alacak olarak; şüpheli hale gelmiş olanlar şüpheli hale geldiği hesap dönemi içerisinde karşılık ayrılmak suretiyle giderleştirilebilmektedir. Vazgeçilen alacaklarda ise, alacaklar borçlunun defterinde özel bir karşılık hesabına alınır ve alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlamak üzere, üçüncü yıl sonuna kadar zararla itfa edilir. Zararla itfa edilemeyen kısım kâr hesabına aktarılır.

KAYNAKÇA

- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
- 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
- 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
- 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu
- 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
- 334 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği
- 284 Sıra No'lu VUK Genel Tebliği
- Beyanname Düzenleme Kılavuzu 2015.
- Gelir İdaresi Başkanlığı Özelgeleri, <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028>
- GENÇ, K. YAĞMURLU, T. FALCIOĞLU, T. AKSOYLU, B., POLATKAN, V. BULUT, M. Mali Yargılama Usulü ve Uyuşmazlıklarına İlişkin Danıştay Kararları, Ankara.
- PEHLİVAN, G. (Yaklaşım Aralık 2010)
- SAYGILIOĞLU, N., GÖKER, E. Defterler ve Dönem Sonu İşlemleri, Vergi Yayınları, Ankara 1984
- SEVİĞ, V. Değersiz Alacaklar ile Vazgeçilen Alacaklar, Yaklaşım Dergisi, Sayı:3.
- RUTBİL, A. “Şüpheli, Değersiz ve Vazgeçilen Alacakların Değerlemesi”, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 376, Aralık 2012
- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar
- <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/VeriBankasilstemciWeb/> (alındığı tarih 19.11.2015)